2024.S39T

2024J052C1IL

Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

Scrúdú Deiridh na Sraithe Sóisearaí, 2024

Eacnamaíocht Bhaile

Comhleibhéal

Dé Céadaoin 12 Meitheamh   Maidin 9:30 - 11:00

320 marc

Scrúduimhir

Dáta Breithe

Scríobh 3 Feabhra 2005
mar 03 02 05, mar shampla

Stampa an Ionaid

Treoracha

Tá **dhá** roinn sa scrúdpháipéar seo.

Roinn A	80 marc	10 gceist
Roinn B	240 marc	3 cheist

Freagair gach ceist.

Scríobh do chuid freagraí le peann i ndúch gorm nó dubh. Ní ceadmhach duit peann luaidhe a úsáid ach amháin le haghaidh graf, sceitsí agus léaráidí.

Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh sa leabhrán scrúdaithe seo.

Déanfar an leabhrán scrúdaithe seo a scanadh agus is ar scáileán a chuirfear do chuid oibre i láthair an scrúdaitheora. Mar sin, is féidir nach bhfeicfidh an scrúdaitheoir aon rud a scríobhfaidh tú taobh amuigh de bhoscaí na bhfreagraí.

Tá spás breise ar fáil i gcúl an leabhráin scrúdaithe. Lipéadaigh aon obair bhreise go soiléir le huimhir na ceiste agus leis an gcuid den cheist.
Ní mór duit an leabhrán scrúdaithe seo a thabhairt ar ais ag deireadh an scrúdaithe.

Admhálacha

Íomhánna
Íomhá ar leathanach 3: cso.ie
Íomhá ar leathanach : buildreview.com
Íomhánna ar leathanach 5: regentdental.ca; istock.com
Íomhá ar leathanach 6: bakinghow.com
Íomhá ar leathanach 7: dreamstime.com
Íomhánna ar leathanach 8: zerocarbonmerri-bek.org.au; manomano.co.uk; arapahoelibraries.org
Íomhá ar leathanach 9: bordbia.ie
Íomhánna ar leathanach 10: istock.com; manomano.co.uk;
Íomhánna ar leathanach 11: zerocarbonmerri-bek.org.au; manomano.co.uk; arapahoelibraries.org; instructables.com
Íomhá ar leathanach 12: dukehealth.org
Íomhánna ar leathanach 13: kitchennine.com; allrecipes.com; greatbritishfoodawards.com
Íomhánna ar leathanach 14: dunnesstores.ie; tesco.ie; theconversation.com
Íomhá ar leathanach 15: irishexaminer.com
Íomhá ar leathanach 16: mareepigdon.com
Íomhánna ar leathanach 17: clipart-library.com; ccpc.ie
Íomhá ar leathanach 18 unsplash.com
Íomhá ar leathanach 20: layahealthcare.ie

Roinn A — 80 marc

Freagair gach ceist.

Ceist 1

‘Ceapann 74% de theaghlaigh gur ábhar imní an-tábhachtach í dramhaíl phlaisteach ó thaobh na timpeallachta de.’ *(CSO, 2021)*

(i) Luaigh éifeacht dhíobhálach **amháin** a bhíonn ag dramhaíl phlaisteach.

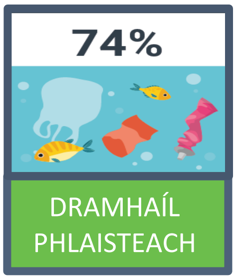

(ii) Tabhair breac-chuntas ar **dhá** shlí éagsúla inar féidir le teaghlaigh dramhaíl phlaisteach a laghdú.

1.

2.

Ceist 2

Déan cur síos ar buntáiste **amháin** agus míbhuntáiste **amháin** a bhaineann le hearraí a cheannach ar cairde.

Buntáiste

Míbhuntáiste

Ceist 3

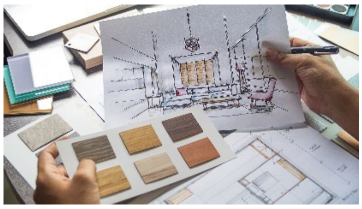

Cuir in iúl le tic (✓) cé acu fíor nó bréagach atá gach ráiteas maidir le dearadh seomra.

Dearadh seomra	**Fíor**	**Bréagach**
Tá gá le soilsiú maith chun tuirse súl agus timpistí a chosc		
Is bundath é glas		
Leagann gnébhalla béim ar sheomra		
Feidhmíonn dathanna fionnuara go han- mhaith i seomraí a bhfuil a n-aghaidh ó thuaidh		

Ceist 4

'Deir leanaí gur fearr leo a bheith ag úsáid an idirlín seachas a bheith ag súgradh lena gcairde.'
(*The Irish Times, Meitheamh 2021*)

Déan plé ar conas a d'fhéadfadh ró-úsáid an idirlín dul i bhfeidhm ar fhorbairt shóisialta, agus fhisiciúil leanaí.

Sóisialta
Fisiciúil

Ceist 5

Mol **dhá** threoirlíne ba cheart a leanúint nuair atá béilí á n-ullmhú do lapadáin.

Treoirlíne 1 chun béile a ullmhú
Treoirlíne 2 chun béile a ullmhú

Ceist 6

Cuir in iúl le tic (✓) cé acu fíor nó bréagach atá gach ceann de na ráitis seo a leanas maidir le díleá.

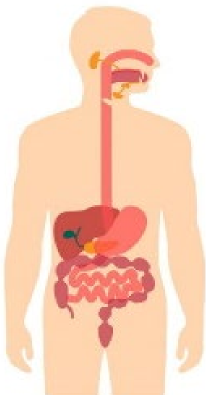

Díleá	**Fíor**	**Bréagach**
Tarlaíonn díleá fisiciúil sa bhéal		
Cuidíonn aigéad sa ghoile le baictéir a mharú		
Déantar Vitimín B sa stéig bheag		
Déantar uisce a ionsú sa stéig mhór		

Ceist 7

Mínigh conas a bhíonn tionchar ag úsáid ime i dtáirge bácáilte ar chothú agus ar uigeacht an táirge.

Tionchar ar chothú
Tionchar ar uigeacht

Ceist 8

Macrachothaitheach ríthábhachtach sa réim bia is ea próitéin.

(i) Luaigh **dhá** fhoinse bhia do phróitéin ar Ardluach Bitheolaíoch HBV (ainmhíoch).

1.	**2.**

(ii) Tabhair breac-chuntas ar **dhá** fheidhm atá ag próitéin sa chorp.

1.
2.

Ceist 9

D'fhéadfadh uireasa iarrainn tarlú mura mbíonn dóthain foinsí bia a bhfuil iarann iontu san áireamh i réimeanna bia déagóra.

(i) Ainmnigh an galar a bhfuil uireasa iarrainn mar chúis leis.

(ii) Liostaigh **trí** bhia ar foinsí iarainn iad.

1.
2.
3.

Ceist 10

Is féidir linn roghanna atá neamhdhíobhálach don timpeallacht a dhéanamh nuair atáimid ag déanamh cúraim d'earraí teicstíle.
Tá na treoracha seo le fáil ar an lipéad cúraim atá ar thuáille bán.

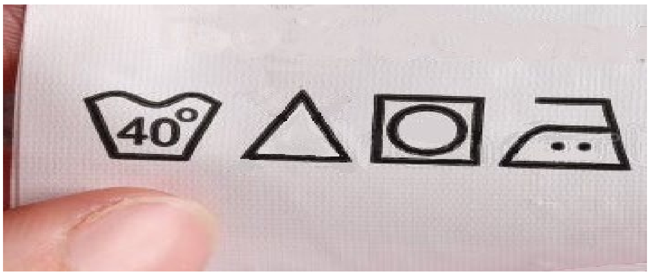

Mínigh conas na treoracha atá ar an lipéad cúraim a athrú chun cúram a dhéanamh den tuáille ar bhealach atá níos neamhdhíobhálaí don timpeallacht.

Tagair do **dhá cheann** de na treoracha atá ar an lipéad cúraim.

1.
2.

Roinn B	240 marc

Freagair gach ceist.

Ceist 11

Bhain muintir Uí Nualláin taitneamh as turas lae chuig *Féile Laghdaigh agus Athúsáid le Chéile.* D’fhreastail siad ar thaispeántas cócaireachta, ar cheardlann teicstílí cruthaitheacha agus ar chaint faoi chostais fuinnimh a laghdú sa bhaile.

(a) Bhí bianna áitiúla ina séasúr sa taispeántas cócaireachta ag an bhféile.

(i) Déan plé ar **thrí** bhuntáiste a bhaineann le bianna áitiúla atá ina séasúr a úsáid i mbéilí.

1.
2.
3.

(a) **(ii)** Déan cur síos ar an eolas a thugann an tsiombail seo, a fhaightear ar phacáistíocht bhia, don tomhaltóir.

(b) **(i)** Déan anailís ar **cheithre cinn** de threoirlínte sláinteachais éagsúla is cóir a leanúint chun an baol a bhaineann le nimhiú bia a laghdú.

1.

2.

3.

4.

(b) **(ii)** Ainmnigh **dhá** ghrúpa daoine is mó atá i mbaol ó nimhiú bia.

1.	
2.	

Mol cúis gurb iad na grúpaí daoine sin is mó atá i mbaol.

(c) Ceap **cúig** straitéis éagsúla a d'fhéadfadh teaghlach a úsáid chun costais fuinnimh sa teach a laghdú.

1.
2.
3.
4.
5.

(d) Ag an gceardlann teicstílí, d’fhoghlaim baill an teaghlaigh conas inneall fuála a úsáid.

(i) Ainmnigh an greim innill fuála a thaispeántar.

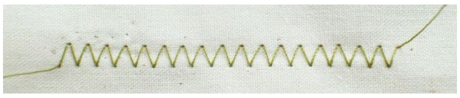

(ii) Mínigh **trí** threoirlíne is cóir a leanúint nuair atá inneall fuála á úsáid.

1.
2.
3.

(e) Déan cur síos ar an mbealach ar féidir le turais lae don teaghlach caidreamh teaghlaigh a neartú.

Ceist 12

Tá réim bhia, aclaíocht agus am a chaitheamh le cairde agus leis an teaghlach i measc na ngnéithe den saol sláintiúil a chothaíonn an dea-shláinte.

(a) Pléigh conas a chuireann réim bhia atá folláin, aclaíocht agus am a chaitheamh le cairde agus leis an teaghlach leis an dea-shláinte i seandaoine.

Réim bhia atá folláin
Aclaíocht
Am a chaitheamh le cairde agus leis an teaghlach

(b) **(i)** Dearadh an biachlár thíos chun freastal ar riachtanais seanduine.

Pióg throisc agus bhradáin
agus prátaí ar an mbarr
le cairéid agus brocailí

Mionbhruar lánghráin
úll agus caor
le custard

Déan anailís ar an mbiachlár sin agus mínigh conas a dhéanann an biachlár freastal ar riachtanais seanduine maidir le cothú agus réim bhia.
Tabhair **ceithre** phointe éagsúla.

1.
2.
3.
4.

(b) Is féidir na glasraí ar an mbiachlár a fháil agus iad reoite.

(ii) Tabhair breac-chuntas ar **thrí** bhuntáiste a bhaineann le glasraí reoite a chur san áireamh i réim bhia seandaoine.

1.
2.
3.

(iii) Luaigh **dhá** bhéile glasraí a d'fhéadfaí a dhéanamh ag úsáid glasraí reoite.

1.
2.

(c) Mol **trí** shlí éagsúla ina bhféadfadh seanduine cur lena g(h)níomhaíocht choirp laethúil.

1.
2.
3.

(d) Déan plé ar **dhá** ghné a bhaineann leis an ról atá ag seantuismitheoir sa teaghlach.

1.
2.

(e) Reáchtálann Éire Ildánach imeachtaí bliantúla do thionscadail cheardaíochta.

Mínigh **trí** bhuntáiste a bhaineann le páirt a ghlacadh in obair ceardaíochta teicstíle.

1.
2.
3.

Ceist 13

Tá rith spraoi á eagrú ag do phobal scoile ar mhaithe le Diaibéiteas Éireann.

Diaibéiteas Éireann

Rith Spraoi

(a) **(i)** Ba mhaith leat bróga reatha nua a cheannach don rith spraoi.
Tabhair breac-chuntas ar **thrí cinn** de threoirlínte siopadóireachta a leanfá lena chinntiú go bhfuil rogha eolach agus fhreagrach á déanamh agat.

1.
2.
3.

(ii) Déan cur síos ar an ról atá ag an gCoimisiún um Iomaíocht agus Cosaint Tomhaltóirí.

(b) Beidh sneaiceanna á ndíol ag stainníní bia ar lá an reatha spraoi.

Agus treoirlínte maidir le bia sláintiúil á gcur san áireamh agat, mol **dhá** shneaic shláintiúla a d'fhéadfaí a dhíol ó stainnín bia.
Mínigh conas a shásaíonn gach sneaic na treoirlínte maidir le bia sláintiúil.

An t-ainm atá ar shneaic shláintiúil 1
Míniú

An t-ainm atá ar shneaic shláintiúil 2
Míniú

(c) Tá líon na ndaoine in Éirinn a bhfuil diaibéiteas orthu ag fás go tapa.

(www.diabetesireland.ie)

(i) Tabhair breac-chuntas ar an gcúis a bhfuil an baol ann i gcás roinnt daoine go bhféadfaidís diaibéiteas a fháil. Tabhair **dhá** phointe.

1.
2.

(ii) Déan cur síos ar **dhá** threoirlíne atá le leanúint agus béilí á bpleanáil do dhuine a bhfuil diaibéiteas air/uirthi.

1.
2.

(iii) Mínigh conas a d'úsáidfeadh duine an t-eolas ar lipéid bhia chun cabhrú leis/léi agus é/í ag roghnú táirgí bia.
Tabhair **ceithre** phointe éagsúla.

1.
2.
3.
4.

(d) Iarradh ort seanearra teicstíle a uaschúrsáil chun bratach a dhéanamh don rith spraoi.

Sceitseáil agus lipéadaigh an bealach a ndéanfá an t-earra a uaschúrsáil chun an bhratach a dhéanamh agus déan cur síos air.
Bíodh tagairt do dhath agus do theicnící fuála/do ghreamanna a d’úsáidfeá san áireamh agat.

Sceitse

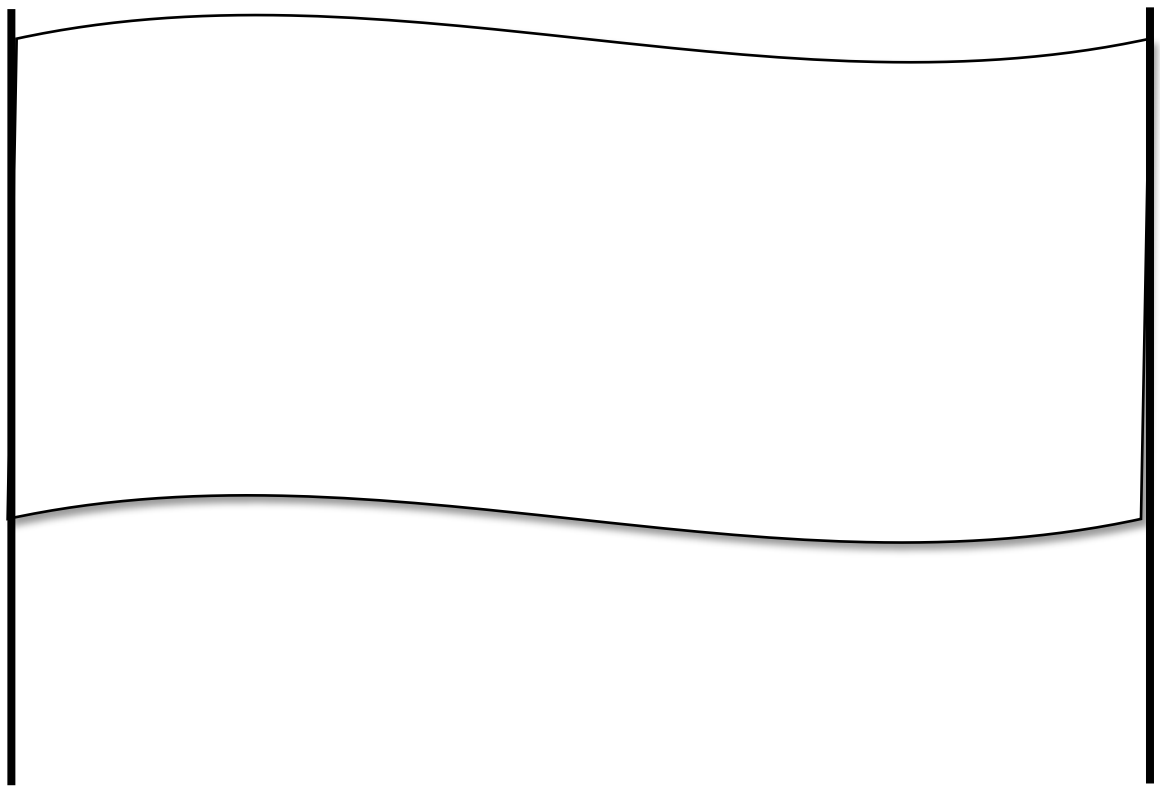

Cur síos

Spás breise i gcomhair **Roinn B.**

Lipéadaigh an obair ar fad go soiléir le huimhir na ceiste agus leis an gcuid den cheist.

Ná scríobh ar an leathanach seo

Fógra cóipchirt
D'fhéadfadh sé go bhfuil téacsanna nó íomhánna sa scrúdpháipéar seo nach é Coimisiún na Scrúduithe Stáit úinéir an chóipchirt orthu, agus d'fhéadfadh sé gur athchóiríodh iad, chun críche an mheasúnaithe, gan cead na n-údar a fháil roimh ré. Ullmhaíodh an scrúdpháipéar seo de réir Alt 53(5) den *Acht um Chóipcheart agus Cearta Gaolmhara, 2000*. Ní údaraítear aon úsáid dá éis chun aon chríche ach amháin chun na críche dá bhfuil sé beartaithe. Ní ghlacann an Coimisiún aon dliteanas as sárú ar bith ar chearta tríú páirtí a eascraíonn as dáileadh ná as úsáid neamhúdaraithe an scrúdpháipéir seo.

Scrúdú Deiridh na Sraithe Sóisearaí – Comhleibhéal

Eacnamaíocht Bhaile

Dé Céadaoin 12 Meitheamh

Maidin 9:30 - 11:00